

Teorien bak VHSS-modellen for samhandling med kommuner

Denne teksten beskriver forskningsgrunnlaget for valg av metode og struktur i prosjekt «Følg meg hele veien hjem» som skal munne ut i *VHSS-modellen for samhandling med kommuner*.

Teorien

Unge med funksjonsnedsettelse opplever begrensninger i deltakelse i daglige aktiviteter, og andelen av fysisk inaktive blant personer med funksjonsnedsettelse er større enn i befolkningen ellers (Bufdir, 2023). Fysisk aktivitet er av avgjørende betydning for velvære og overordnet helse for alle barn og voksne (Maltais og Jahnsen 2023). Når du har en funksjonsnedsettelse er det særlig viktig. Ved å mestre aktiviteter kan det være inngangsporter til deltakelse sammen med andre, og det kan bidra til bedre fysisk, psykisk og sosial helse (Nyquist 2012, Maltais og Jahnsen 2023).

Når barn og unge med funksjonsnedsettelse skal lære seg en fysisk ferdighet har mange behov for redusert tempo, mer tid, flere repetisjoner, tilpasset metodikk og teknikk for å mestre det som for andre er en naturlig del av utviklingen. Dette kalles tilpasset fysisk aktivitet (TFA). Mestring av en fysisk aktivitet som du har strevet lenge med å få til, gir en skikkelig "boost" for selvtilliten når du endelig får det til. Lærer man seg for eksempel å sykle eller å svømme, kan ferdighetene brukes gjennom hele livet, både i deltakelse sammen med andre, men også for å ivareta egen helse (Bergkvist, Gjessing & Jakobsen s. 113 i Bergkvist m.fl. 2020). TFA er et hovedvirkemiddel ved VHSS. Målsettingen for unge med funksjonsnedsettelse som deltar på habiliteringsopphold er ofte å mestre en fysisk ferdighet og/eller å øke deltakelse i fysisk aktivitet. Det de mestrer på et habiliteringsopphold må øves på og videreutvikles der de bor. Ferdighetene og mestringsopplevelsene kan videreføres i bevegelsesaktiviteter i skolen og organiserte fritidsaktiviteter sammen med jevnaldrende.

Under opphold på VHSS formidles en forventning om at barnet vil mestre aktiviteten på sin måte gjennom øvelse. Barnets mestringstro er viktig. Det samme er pedagogisk og didaktisk kompetanse og kunnskap om tilrettelegging av aktivitet, og hvordan gjensidig tillit kan skape rom for 7-milssteg.

Dette er inspirert av Banduras teori om personens forventninger om å mestre (Bandura 1994) og Antonovsky sin forskning som viser viktigheten av å oppleve en sammenheng av det som skjer sett i relasjon til mestringsressurser (Antonovsky 2012).

Mestring av aktiviteter kan være en inngangsport til **deltakelse sammen med andre.**

God tilpasset fysisk aktivitet (TFA) gir **mestring** som igjen kan bidra til å kunne være **aktiv gjennom hele livet.**
Helsegevinst

Den unges mestringstro er viktig, men like viktig er det at andre også «heier» på den unge.
På VHSS og i kommunen.

Å mestre en aktivitet fører ikke automatisk til deltakelse sammen med andre. For mange faktorer som personen selv ikke alltid kan påvirke spiller inn. Dette beskriver WHO i ICF-modellen (International Classification of Functioning). ICF-modellen kan anvendes til å skape overblikk når man som praktiker skal arbeide med denne kompleksitet. I *VHSS-modellen for samhandling med kommuner* brukes ICF som en referanseramme for en helhetstenkning omkring barn og unge med funksjonsnedsettelse og omgivelsene de til enhver tid er i.

Definisjon av *deltakelse* beskrives som en persons involvering i livssituasjon (WHO). Definisjonen er ikke entydig, og skaper noen utfordringer når det skal forskes på deltakelse. Det finnes mange studier som undersøker hemmende og fremmende faktorer for deltakelse, så området er ganske godt belyst, men det er et komplekst felt og vanskelig å forstå hvordan de enkelte faktorer gir mening og blir hemmede eller fremmende for det enkelte individ sett i forhold til ulike kontekster og sammenhenger (Kissow og Klasson 2021). Imms beskriver i boken "*Participation*" at deltakelsen kan være fysisk eller virtuell, og i tillegg skal den enkelte oppleve å være involvert (Imms & Green 2020). Dette er viktige perspektiver. Barn og unge med funksjonsnedsettelse trenger veiledning i hvordan de kan være deltaker.

Bakgrunnen for samtalen mellom voksne og barn i prosjektet «Følg meg hele veien hjem», baserer seg på forskning som viser hvordan barn blir en del av en organisasjon og utvikler sin deltagerrolle (Midtsundstad, 2010). Denne kunnskapen er undersøkt videre i prosjekter knyttet til Drop-In-metoden som gjennom samtaler med ca. 40 barn har lært oss hvordan barn og unge forstår og forholder seg til andres forventninger og til fellesskapet (Bergkvist, 2015; Midtsundstad, 2013). Kunnskapen er også undersøkt i School-In prosjektet, der vi fant ut hvordan skolens forventninger utvikles og hvordan de kan endres for å videreutvikle sine inkluderende fellesskap (Dalehefte & Midtsundstad, 2022; School-In.no; Midtsundstad, 2019).

I dette prosjektet bruker vi funn fra Drop-In-prosjektene med fokus på samtalene med de unge som vi vet har effekt for deres tro på seg selv og egen deltagerrolle. Drop-In metoden er bakgrunnen for strukturen for samtalene med barn som presenteres her, og er utviklet i skolen. Her har samtalen med barna startet opp med utgangspunkt i lærerens bekymring for barnets rolleutvikling i klassen og i skolen. Bekymringen er brukt fordi det viser hvilke forventninger barnet bryter som bekymringen. Det gir oss en pekepinn på hva barnet trenger veiledning i for å mestre rollen sin. Bekymringen er et utgangspunkt for første

Hva som hemmer og hva som fremmer deltakelse er individuelt. Den unge må involveres, hva kan du, hva vil du, hvordan kan du få det til? Hvordan kan jeg bistå deg for at du skal være deltaker?

Hvordan forstår og forholder de unge seg til **andres forventninger** og til **fellesskapet**?

Hvilken veiledning trenger den unge for å mestre ulike roller?

samtale med barnet der vi alltid spør barnet om hva de tenker om bekymringen og hva de ønsker seg å få til for å få en bedre rolle i fellesskapet. Målet er å gå fra bekymring til forandring (Midtsundstad, 2017, 2022, dropinemetoden.no). Metoden er videreutviklet sammen med Tove Bergkvist og ansatte ved VHSS ved habiliteringsavdelingen.

Det er de unges egne ønsker som er utgangspunktet i VHSS-modellen. "Ønske" brukes i stedet for *mål* og *målsetting* i modellen fordi det er lettere for barn å relatere seg til det (erfæringsbasert kunnskap fra VHSS). Når de unge kommer til VHSS blir de bedt om å si noe om hvilke aktiviteter de ønsker å prøve ut og øve på mens de er på habiliteringsopphold. Begrenset bevegelseserfaring og dårlige erfaringer med aktiviteter kan påvirke blant annet selvtillit, selvfølelse og dermed valg av mestringsstrategier (Bandura 1944). I tillegg senkes forventninger fra omgivelsene, som igjen medfører at troen på egne muligheter er lave (Midtsundstad, 2013, 2022). Ofte kan de unge ha ønsker som kan være knyttet til bekymring rundt egen deltagerrolle. Det kan være at de ønsker seg en venn eller at de ønsker å øve på hva de skal gjøre for å få være deltager sammen med andre. Ofte henger ønskene og bekymringene sammen med erfaringer de har fra sitt lokalmiljø, på godt og vondt. Erfaringene de har kan hindre dem fra deltagelse eller føre til en usikker deltagerrolle. Det er derfor samtale med de unge før, under og etter gjennomføring av tiltak er så viktig. Det er de unge selv som vet hva de trenger og hvorfor dette er viktig for dem. I VHSS-modellen skal dialogen mellom den unge, hjemkommune og VHSS forsøke å bidra til økt fokus på det som er viktig for den unge for å øke aktivitet og deltagelse.

Ikke senk forventningene, men veiled den unge slik at hen mestrer på sin måte.

Hva sier den unge selv?

Primærkontakt på VHSS og kontaktperson i kommunen kan utgjøre en forskjell.

Struktur for samtaler i VHSS-modellen for samhandling med kommuner

Beskrivelsene er i fire dokumenter som heter «Informasjon om logg og hjelpespørsmål i kommune» og «Logg kommune» og «Informasjon om logg og hjelpespørsmål VHSS» og «Logg VHSS».

Referanser

Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachandran (Ed.), Encyclopedia of human behavior (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press. (Reprinted in H. Friedman [Ed.], Encyclopedia of mental health. San Diego: Academic Press, 1998).

Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. Educational Psychologist, 28, s. 117-148.

Bergkvist T, Gjessing B, Kissow A-M, Midtsundstad A. (2020). Barn og unge med funksjonsnedsettelser. Aktivitet og deltagelse i fellesskap. Fagbokforlaget

Bergkvist, T. P. (2015): Elevdeltakelse og aktivitet i et forebyggende læringsmiljø. Utvikling av Drop-In-metoden for barn/elever som pendler mellom spesialisthelsetjenesten og lokal skole. Rapport. Nasjonal kompetansetjeneste for barn og unge med funksjonsnedsettelser.

Bufdir 2023. https://www2.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/nedsatt_funksjonsevne/Helse/

Helsedirektoratet (2019). Nasjonale faglige råd for fysisk aktivitet i forebygging og behandling [nettdokument]. Oslo: Helsedirektoratet (sist faglig oppdatert 04. juli 2023, lest 10. juli 2023). Tilgjengelig fra <https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/fysisk-aktivitet-i-forebygging-og-behandling>

Helsedirektoratet (2018). Bruk av kodeverk – Internasjonal klassifikasjon av funksjon, funksjonshemming og helse (ICF) [nettdokument]. Oslo: Helsedirektoratet (sist faglig oppdatert 25. juni 2018, lest 28. juni 2023). Tilgjengelig fra <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/registrering-av-iplos-data-i-kommunen/om-funksjonsvurdering-og-skarinndeling/bruk-av-kodeverk-internasjonal-klassifikasjon-av-funksjon-funksjonshemming-og-helse-icf>

Imms Christine & Green Dido (2020): Participation. Optimising Outcomes in Childhood-Onset Neurodisability. Mac Keith press

Kissow Anne-Merete og Klasson Lena (2021): Deltakelse for barn og unge med funksjonsnedsettelse, med særskilt vekt på deltakelse i fysisk aktivitet. En systematisert kunnskapsoversikt. Rapport nr. 1 2021. ISBN: 978-82-93657-13-2

KITH. Informasjonsteknologi for Helse og Velferd (2003). ICF. Internasjonal klassifikasjon av funksjon, funksjonshemming og helse. Sosial- og Helsedirektoratet. Norge

Dalen Haakon and Jahnsen Reidun B (2023): kapittel 3 i boken til Maltais Désirée B og Jahnsen Reidun B (2023): Promoting Physical Activity and Fitness Supporting Individuals with Childhood-Onset Disabilities. Mac Keith Press 2023. Opprinnelig referanse: Bauman et al. (2002); Garber et al. 2011; Kohl et al. 2012; American College of Sports Medicine et al. 2016).

Midtsundstad, J.H. (2010). En skoleteoretisk ramme for sammenlignende undersøkelser. Teoretisk systematisert og empirisk anvendt på danske og norske skoler [PhD dissertation. Norwegian University of Science and Technology.

Midtsundstad, J. (2022). Tett på eller langt borte? Perspektiver på kompetanse og inkludering i skolen. Spesialpedagogikk 5 (4-16).

Midtsundstad, J. H. (2019). *Lokal skoleutvikling. Sammenhengen mellom sted, roller og undervisning*. Bergen: Fagbokforlaget.

Midtsundstad, J. H. (2017). Fra bekymring til forandring – å veilede i elevrollen ved hjelp av Drop-In- metoden. I: Lyngsnes, K. & Rismark, M. (red). *Didaktisk Praksis*. 5. – 10. trinn. Gyldendal Akademiske, 103-118

Midtsundstad, J. H. (2013). [Drop-In. En metode for å veilede elever til en positiv elevrolle](#). *Bedre skole*. Tidsskrift for lærere og skoleledere, Nr. 2 24-29.

School-In.no Arbeidsmetode for utvikling av inkluderende fellesskap <https://www.uia.no/om-uia/prosjekter/school-in.-arbeidsmetode-for-utvikling-av-inkluderende-fellesskap>